

MAS POBESKYDÍ

Katalog inspirací a dobré praxe

Dobrovolná práce přátel a příznivců MAS Pobeskydí

verze ze srpna 2014

OBSAH

Obsah.....	1
1 Úvod.....	3
2 Zapojování veřejnosti	4
3 Zapojování novousedlíků do života obce.....	5
4 Předškolní vzdělávání, výchova a péče o Děti.....	6
5 Venkovské a komunitní školy	7
6 LETS - místní výměnný obchodní systém.....	9
7 Péče o kulturní a přírodní památky se zapojením komunity	12
8 Sociální podnik	15
9 Místní produkty pro místní obyvatele.....	18
10 Navrácení původních krajinných prvků a druhů	21
11 Biologicky rozložitelný komunální odpad.....	24
12 Likvidace odpadních vod.....	25
13 regenerace a revitalizace Brownfields.....	27
14 Inspirace pro zemědělce.....	28
15 Finanční nástroje na místní a regionální úrovni	29

1 ÚVOD

Dostává se Vám do rukou publikace, která je koncipována jako doplňkový text ke strategii (nepodléhá procesu schvalování valnou hromadou). V publikaci naleznete různorodé příklady dobré praxe a inspirativní řešení problémů, které v Pobeskydí (ale i jiných regionech) je potřeba řešit. Zaměřuje se na široké spektrum témat od zapojování veřejnosti, sociální podniků až po likvidace odpadní vod a nakládání s biologicky rozložitelným odpadem.

Jedná se o živý dokument, který bude neustále doplňován a oceníme i vaše nápady. Své náměty na doplnění můžete zasílat na adresu MAS Pobeskydí nebo na mail strategie@pobeskydi.cz (předmět katalog inspirací a dobré praxe).

2 ZAPOJOVÁNÍ VEŘEJNOSTI

Vedení obcí stojí před zajímavým paradoxem. S rostoucí vzdělaností občané kladou nové nároky na to, co by měla obec vybudovat. Zároveň však rozpočet nemusí zdaleka postačit na to, aby pokryl tyto nároky. Zároveň se lidé postupně stávají čím dál tím více aktivními a chtějí se angažovat v rozhodovacích procesech na úrovni obce. Tento paradox však má řešení v podobě širšího využívání nástrojů komunitního plánování, které sice vytvářejí vyšší nároky časovou přípravu jednotlivých projektů, nicméně na druhé straně mohou předejít řadě problémů a dokonce obci ušetřit nemalé finanční prostředky. Dalším benefitem při zapojení místních obyvatel je budování komunity jako takové, což je nutný předpoklad pro dlouhodobý rozvoj obce.

2.1 PARTICIPATIVNÍ ROZPOČET

Participativní rozpočet je stále více využívaný nástroj zastupitelské demokracie, který umožňuje využívat finance z rozpočtu obce v souladu s potřebami komunity. Participativní rozpočet spočívá v tom, že se část volných prostředků z rozpočtu vyčlení na aktivity, které odhlasuje komunita nebo její zástupci. Tato částka se obvykle pohybuje do maximálně 10% obecního rozpočtu, aby nebyly ohroženy nutné investice a fixní výdaje obce. Tento nástroj je již řad let využíván v 1200 městech a obcích po světě – ČR však prozatím není jediná obec, která by tento nástroj využívala. Nejbližším městem, kde jsou snahy o aplikaci participativního rozpočtu je Bratislava.

www.participativnirozpocet.cz

2.2 OBEC SKOTNICE

Paní Mužná starostka obce Skotnice se dlouhodobě ve své obci snaží aktivně zapojit veřejnost do plánování a rozhodování v otázkách rozvoje obce a aplikovat přístup komunitního plánování. Vyzkoušela řadu způsobů oslovení veřejnosti a zapojení např.: zvací dopisy pro děti a pro seniory, plánovací dny, informační cedule a nástěnky v obchodech, hospodách, pestré ankety a další.

Zapojování veřejnosti do plánování a řízení rozvoje obce nebylo jednoduché a vyžadovalo dostatek času, špetku zkušenosti a především nadšení a vytrvalost. Při využívání této metody je nutné v první řadě zapojit všechny, kterých se řešena problematika týká. Dle zkušenosti paní Mužné se velká část oslovených lidí prvního setkání neúčastní a vyčkává, co tato novinka přinese. Proto je vhodné opakovaně zvát a oslovit všechny, a nejenom občany, kteří na první výzvu zareagovali.

Další důležitým pravidlem při komunitním plánování je informování veřejnosti o připravovaných setkáních, o průběhu tvorby a realizace projektu (respektive strategie) a v neposlední řadě o výsledcích (jak setkání, tak projektů). (převzato z <http://www.pobeskydi.cz/clanek/zapojeni-verejnosti-do-rozvoje-obce/>)

3 ZAPOJOVÁNÍ NOVOUSEDLÍKŮ DO ŽIVOTA OBCE

Novousedlíci v obci mají často rozdílné časové možnosti, preference v trávení volného času a žebříčky hodnot než lidé, kteří v obcích bydlí dlouhodobě. Je to způsobeno tím, že novousedlíci obvykle přicházejí z měst a jejich stěhování do vesnic je součástí prostorového jevu známého jako suburbanizace. Při stěhování si však novousedlíci poměrně dlouho udržují městský styl života, jsou zvyklí na služby a možnosti, jenž jim město poskytuje, a plně jich využívají. Také udržují sociální kontakty s lidmi, odkud se odstěhovali a ve městech obvykle pracují. Toto vytváří nepříznivé klima pro navázání kontaktů mezi novousedlíky, kteří nové bydliště přes pracovní dny často používají pouze jako místa pro přenocování. Novousedlíci navíc mají často potřebu udržet si anonymitu, na kterou jsou zvyklí z města i poté co již v něm nebydlí, což se často projevuje například vysokými neprůhlednými ploty kolem novostaveb.

Na druhé straně mohou starousedlíci přistupovat k novým obyvatelům obce se skepsí, pojmy jako „náplava“ a podobné jsou každému obyvateli malé obce jistě známy. Často se objevují představy, že si o sobě novousedlíci myslí, že jsou „něco víc“.

Existuje tedy řada faktorů, proč je zapojení nových obyvatel obce problematické a tedy řešení tohoto problému není jednoduché a rozhodně jej nelze považovat za rychle proveditelné. I přesto, že tento úkol je nelehký, tak má své opodstatnění, neboť novousedlíci často disponují vědomostmi a bohatým sociálním kapitálem, takže mohou být pro budoucí rozvoj obce velkým přínosem. Z tohoto důvodu je vhodné je považovat za nevyužitý potenciál, který je potřeba aktivizovat.

3.1 AKCE PRO RODIČE S DĚTMI

Výzkumy vysokých škol na toto téma ukazují, že jedním z mála způsobů, jak zapojit novousedlíky je skrze akce s dětmi. Děti jsou totiž společným jmenovatelem, jak novousedlíků, tak starousedlíků a akce určené pro děti, případně pro rodiče s dětmi (jako jsou vánoční besídky, dětský den, jarmarky, volnočasové a sportovní aktivity dětí) poskytují prostor pro seznámení jednotlivých rodičů – děti samotné pak představují vhodné téma konverzace pro prolomení ledů. Děti navíc představují budoucí generace občanů a tyto akce podporují také budování vztahů napříč generacemi, což je pro obec z dlouhodobého hlediska vhodné podporovat.

3.2 KULTURNÍ AKCE

Obdobný vliv jako akce pro rodiče s dětmi je pak přisuzován kultuře a to zejména kulturním akcím. Akce typu obecní slavnosti, poutě, případně festivaly opět poskytují prostor pro to, aby se lidé měli šanci seznámit a prohloubit sociální vztahy. Obě tyto opatření vedou k tomu, že novousedlíci jsou motivováni k tomu, aby opustili své domovy a šli vyrazit do prostoru, kde se pro ně jinak nic zajímavého neděje.

3.3 ÚPRAVA PROSTRANSTVÍ

Dánský architekt Jan Gehl se dlouhodobě zabývá vlivem prostoru na lidi a jejich chování. Ve svém díle „Život mezi budovami“ stanovil několik zásad, které by měly být dodržovány v případě budování sousedství. Jedním z nich je budování poloveřejných prostor před řadovými domky, zamezování budování neúměrně vysokých zdí kolem pozemků a podobně. Tyto opatření jsou nicméně velice náročná na prosazení (např. pomocí regulačního plánu) a v našem prostředí se prakticky nepoužívají.

4 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ, VÝCHOVA A PÉČE O DĚTI

V současné době je kvůli baby boomu způsobeným silnými populačními ročníky poměrně obtížné umístit dítě do zařízení předškolního vzdělávání jako jsou školky. Jeden z rodičů je pak nucen zůstat na rodičovské dovolené a pečovat o potomka, což však představuje plýtvání pracovními silami a rodiny často staví do finančně náročných situací. Současný systém jeden z faktorů, který způsobuje, že v ČR je nižší zaměstnanost žen, než je tomu v zemích západní Evropy.

4.1 LESNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLKY

Lesní mateřské školky představují trend, který do ČR přišel ze Skandinávie a zakládá se na myšlence, že dětství by se mělo trávit venku a možnosti trávit volný čas na čerstvém vzduchu a v přírodě. Lesní školky fungují samostatně, nebo jako speciální třídy, které jsou součástí klasické mateřské školy. Jedním z pravidel lesních školek je menší počet dětí ve třídě, než je tomu u mateřských školek, takže má pedagog více času věnovat se jednotlivým dětem individuálně. Zázemí pro takovou školu obvykle tvoří unimobuňka nebo jurta. Jako příklad může posloužit Lesní klub Bezinka, který funguje v Palkovicích.

www.skolkabezinka.cz

4.2 DĚTSKÉ SKUPINY

Dětské skupiny představují alternativu k mateřským školkám. Tuto formu péče o předškolní děti mohou poskytovat zaměstnavatelé, radnice, neziskové organizace a nově i spolky. Dětské skupiny oproti klasickým mateřským školkám nemusejí poskytovat předškolní vzdělávání. Skupinu může tvořit maximálně 24 dětí, pro zřizovatele budou představovat daňově uznatelný náklad a pro rodiče na ni budou moci čerpat slevu na dani. Legislativa stanovuje, že poplatky za umístění dítě mohou být maximálně do výše způsobených nákladů. Příkladem může být Dětská skupina VF, vybudovaná Pivovarem Černá Hora ve spolupráci s pro rodinu veselá beruška pro zaměstnance, kterým se nepodařilo umístit své dítě do klasické mateřské nebo soukromé školky. Projekt byl podpořen prostředky EU.

www.detskaskupina-vf.webnode.cz

4.3 HLÍDÁNÍ DĚTÍ O PRÁZDNINÁCH, ODPOLEDNE, VÍKENDY APOD.

Hlídní dětí může být problematické především o prázdninách, kdy mívají klasické státní mateřské školy zavřeno. Jako řešení mohou posloužit různá centra poskytující krátkodobé hlídání dětí nebo miniškolky. Miniškolky představují systém převzatý ze zahraničí, kdy se jeden rodič na rodičovské dovolené stává pečovatelem o další svěřené děti – maximálně však 4 včetně vlastního potomka. Tento systém je výhodný zejména pro ty rodiče, kteří před nástupem na rodičovskou dovolenou dlouhodobě nemohli najít práci, případně pro rodiče, kteří se vzdávají své kariéry ve prospěch výchovy svých dětí.

www.miniskolky.cz

5 VENKOVSKÉ A KOMUNITNÍ ŠKOLY

Škola na venkově poměrně často představuje jeden z pilířů místní komunity a napomáhá se začleňováním nových obyvatel v obci skrze jejich potomky. Školy samotné pak často pořádají různé akce, jako jsou jarmarky, besídky a podobně, které obec ožívují. Nesporným přínosem škol na venkově je výchova dalších generací obyvatel obce, které jsou díky nim mnohem více vázány na místo, kde vyrůstaly. V současnosti se však pro řadu obcí stává čím dál tím obtížnější udržet školu životaschopnou a to zejména v důsledku snižujícího se počtu žáků a nedostatku financí v obecním rozpočtu. Existují však příklady, kdy se obce a školy rozhodly jít různými alternativními cestami, které buď pomohly školu zachránit, nebo dokonce využít plného potenciálu školy pro stmelování místní komunity a navyšování vzdělanosti obyvatel obce.

5.1 ŠKOLA VE VĚKU INFORMAČNÍCH TECHNOLOGIÍ (ZŠ BŘEZOVÁ)

V roce 2001 nastoupil PaedDr. Ludvík Zimčík jako ředitel na ZŠ v Březové, kde začal prosazovat koncepci „Matřiční školy ve věku informačních technologií“. Nový ředitel převzal tuto základní školu v blízkosti státních hranic se Slovenskem ve stavu, kdy byla škola v dlouhodobém útlumu v důsledku nízkého zájmu žáků o studium na této škole a poměrně velké konkurenci jiných škol v okolních větších obcích. V této době měla celá škola pouze něco málo přes 30 žáků. Nová koncepce vzdělávání navržené tímto ředitelem se měla stát lákadlem pro rodiče a žáky, přičemž cílem bylo školu odlišit od konkurence a umožnit fungování školy i v budoucnosti. Této myšlence byli nakloněni i zástupci obce a svou dlouhodobou podporou napomohli tuto myšlenku uvést do praxe. Nyní má škola 90 žáků a dalším 110 poskytuje individuální vzdělávání „na dálku“ (speciální forma vzdělání pro žáky, kteří nemohou do školy chodit pravidelně, jako jsou vrcholoví sportovci, děti žijící s rodiči v zahraničí, atd.). Tuto formu vzdělávání přitom v celé ČR nabízí pouze 6 škol. Škola pro výuku žáků na dálku připravila speciální výukový balíček, který je žákům dostupný online. Po skončení výuky pak prostory školy slouží místním jako komunitní a informační centrum s počítači pro veřejnost.

www.zsbrezova.eu

5.2 VENKOVSKÁ KOMUNITNÍ ŠKOLA V BORECH (ZŠ HANY BENEŠOVÉ BORY)

Základní škola Hany Benešové v Borech poskytuje vzdělání 180 žákům docházejících do 1. – 9. třídy. Od roku 2006 byl zahájen projekt komunitní školy, který byl vyvolán především zájmem matek na mateřské dovolené o další vzdělávání. Činnost komunitní školy se soustřeďuje především na dospělé a rodiče, kteří zde mohou provozovat nebo i vézt různé aktivity. V komunitní škole se provozují různé volnočasové činnosti, jako jsou zájezdy a sportovní akce. Jedním ze záměrů vybudování komunitní školy byla aktivizace místních občanů a zintenzivnění využívání majetku obce, do kterého patří právě i škola. Někteří učitelé ze základní školy působí také v komunitní škole, což pro ně představuje možnost drobného příjvodu. Škola je zapojena do Národní sítě venkovských komunitních škol a s jejím rozjezdem vypomohla MAS Most Vysochiny.

www.bory.cz/cs/vzdlavani/komunitni-kola

5.3 VZDĚLÁVACÍ A REKVALIFIKAČNÍ KOMUNITNÍ CENTRUM (ZŠ ROSIČE)

Komunitní škola v Rosicích vznikla jako odpověď na nedostatečnou nabídku rekvalifikačních a vzdělávacích kurzů nejen v samotných Rosicích, ale i v široké spádové oblasti. Komunitní škola funguje jako občanská společnost řízená komunitním koordinátorem, který je stejně jako vedoucí jednotlivých kurzů placen ze zisků společnosti. Jednou z prosazovaných myšlenek této komunitní školy je, že kurzy sice mají být široce dostupné, nicméně by neměly být zadarmo, aby byl provoz udržitelný. Škola poskytuje kurzy angličtiny, kurzy se zaměřením na počítačovou gramotnost a tedy funguje i jakési rekvalifikační centrum zvyšující kvalifikaci místních obyvatel. Do vedení kroužků se zapojují i místní, kteří tak předávají své dovednosti a znalosti řemesla mladším generacím. Komunitní

škola se také snaží o pořádání různých akcí jako např. masopust, aby zlepšila možnosti kulturního vyžití pro místní občany.

www.kos-rosice.wz.cz

5.4 SVAZKOVÉ ŠKOLY (ZŠ MŠEC)

Svazkové školy jsou poměrně novou formou vzdělávací instituce, která umožňuje, aby se jednotlivé školy spojily v jeden subjekt v rámci dobrovolného svazku obcí. Toto spojení sebou přináší řadu výhod. První výhodou je zvýšení šance na získání různých dotací a grantů – při vyplňování žádosti totiž lze uvést vyšší počet dětí, které budou finance z dotace využívat. Toto se potvrdilo i Mšecké základní škole, protože díky spojení do svazku dosáhla na dotaci určenou na rekonstrukci hřiště, na kterou by předtím nedosáhla. Další výhodou představují úspory na energiích, administrativě a dalších nutných nákladech – svazková škola, jakožto mnohem větší subjekt dokáže vyjednat nižší ceny, než jaké by si vyjednaly jednotlivé školy zvlášť. Rozdílný je také systém financování svazkových škol, neboť ty jsou financovány přímo ze státního rozpočtu, přičemž celý balík peněz škola dostane již na počátku roku a může s ním efektivněji naložit. Nespornou výhodou je také možnost větší specializace pedagogů, kteří v průběhu týdne přejíždějí mezi různými školami a vyučují pouze svůj předmět – zejména u vyučujících cizích jazyků existuje problém s jejich nevytížeností v malých školách. Zároveň pro žáky vzniká větší množství volitelných předmětů a volnočasových aktivit.

www.svetpracezsmsec.cz

5.5 LESNÍ ŠKOLA ŘEVNICE

Lesní škola ZeMě v Řevnici navazuje na zdejší mateřskou lesní školku a vychází z obdobných myšlenek. Rodiče dětí, co do lesní školky chodily, byli tímto způsobem výuky natolik nadšení, že si založili vlastní lesní školu. Školu vede jeden průvodce s psychologickým vzděláním, který do školy dochází 3 dny v týdnu, další průvodce pak představují samotní rodiče, kteří se ve školce střídají – obvykle po dvojicích po 1 dni v týdnu. Škola má zázemí v myslivně a využívá také prostorů jurty. Škola se soustřeďuje na alternativní způsoby výuky, poměrně časté exkurze a návštěvy zajímavých hostů zvenčí.

www.skolkazeme.blogspot.cz

6 LETS - MÍSTNÍ VÝMĚNNÝ OBCHODNÍ SYSTÉM

Zkratka LETS je akronym anglických slov „Local Exchange Trading System“, kterou lze přeložit jako „místní výměnný obchodní systém“. Tento systém je založen na myšlence zbavení se závislosti na národní měně, která podléhá řadě neduhů – např. výkyvům v rámci kurzu k jiné měně, výkyvům způsobeným inflací a deflací, atd. Nejvíce problematický je pak odliv kapitálu směrem do růstových center. Národní měna zároveň nedokáže ohodnotit řadu procesů probíhajících na úrovni místní komunity. Místní komunita totiž často disponuje vnitřním potenciálem pro vytváření nových hodnot, které však mají malou šanci uspět v podmínkách tržní ekonomiky. Systémy místních výměnných obchodů umožňují obejít tyto nedostatky tržní ekonomiky způsobené národní měnou, zabránit odlivu kapitálu z komunity a aktivizovat místní k větší participaci na životě v obci.

V LETS se obvykle objevuje alternativní měna, která se využívá při směně statků a služeb v rámci komunity, někdy pak tato měna má pouze elektronickou podobu v podobě kreditů umístěných ve veřejně dostupné databázi. Pro fungování těchto systémů je klíčová důvěra mezi zapojenými aktéry. Mezi přední výhody LETS patří to, že de facto nelze měnu dlouhodobě akumulovat – nedochází tedy ke koncentraci měny v rukou omezeného počtu lidí. Systém bývá nastaven tak, aby měna co nejvíce podporovala výměnu mezi zapojenými členy – pokud zapojený aktér měnu nevyužívá, tak dochází k ztrátě její hodnoty – například po třech měsících co není kredit utracen, tak ztratí 2,5% své hodnoty. Některé systémy pak tyto poplatky využívají pro dobročinné účely. Není náhodou, že takovéto systémy nahrazující národní měnu se objevují zejména v období ekonomického útlumu, kdy se nedostatky oficiální měny projevují v zesílené podobě. LETS však mají své opodstatnění i období, kdy ekonomika vzkvétá a to zejména pro lidi, kteří mají z nějakého důvodu problém se zapojit do normálního pracovního procesu (dlouhodobě nezaměstnané, občany na rodičovské dovolené, handicapované, seniory, marginalizované etnické skupiny atd.). Vedle zvyšování zaměstnanosti a snižování závislosti na globální ekonomice mají LETS ještě jednu významnou dimenzi a to sociální – obchodování mezi lidmi na místní úrovni podporuje sociální vztahy a zvyšuje se sounáležitost s místem bydliště. Při aplikaci LETS vzniká na místní úrovni alternativní ekonomika, ve které není primární zisk, ale rozvoj území a podpora místních obyvatel.

6.1 HISTORICKÉ PŘÍKLADY LETS

6.1.1 EXPERIMENT VE WÖRGLU

V průběhu Velké ekonomické krize 30. let minulého století se v rakouském městě Wörgl rozhodli zavést místní měnu, která se během jediného roku stala natolik úspěšnou, že se tato událost stala součástí učebnic o ekonomii a je známá jako „experiment ve Wörglu“ nebo také jako „zárak ve Wörglu“. Tento experiment spočíval v označování bankovek kolkem, který časově omezoval jejich platnost. Cílem tohoto opatření bylo podpořit výměnu peněz za zboží a tím i místní ekonomiky, neboť zdejší nezaměstnanost dosahovala až 35%. Experiment začal v roce 1932 a fungoval pouze rok, neboť byl zvenčí ukončen centrální bankou Rakouska. Místní měna byla natolik úspěšná, že začala vytlačovat oficiální měnu a centrální banka se začala obávat inflace a stěží předvídatelných důsledků rozšíření této měny. Za rok fungování této měny se podařilo zajistit prakticky plnou zaměstnanost, zvýšení odvodu daní do obecního rozpočtu a navýšit investice do infrastruktury. Odhaduje se, že tato místní měna kolovala mezi občany Wörglu až 14x rychleji, než oficiální platidlo.

www.lietaer.com/2010/03/the-worgl-experiment

6.1.2 WÄRA

Experiment ve Wörglu byl inspirován obdobným projektem v německé obci Schwanenkirchen. Ekonomika této obce byla závislá na černouhelném dolu, který se nacházel nedaleko obce, protože zaměstnával nemalou část občanů obce. V souvislosti s ekonomickou depresí ve 30. letech však důl zkrachoval. Jeden z místních občanů důl koupil a zaměstnal místní horníky s tím, že jim bude vyplácet většinu mzdy v měně Wära, kterou předtím navrhlo hnutí Freiwirtschaft. Vzhledem k tomu, že horníci prakticky neměli žádné jiné peníze, tak byli místní obchodníci

nuceni akceptovat měnu Wära jako rovnocenné platidlo k oficiální měně. Do tohoto systému se rychle začali zapojovat podniky z okolních obcí, dokud nebyla měna Wära zakázána centrální bankou Německa, což vedlo k opětovnému krachu dolu.

www.hengersberg.de/english/history/waera.html

6.2 PŘÍKLADY LETS ZE ZAHRANIČÍ

6.2.1 ITHACKÉ HODINY

Tento systém fungující od roku 1991 je považován za nejstarší a největší v USA, přičemž jeho úspěch inspiroval ke vzniku řady obdobných systémů po celých Spojených státech – následovníky lze nalézt např. ve Wisconsinu a Oregonu. Jednotkou měny je hour tedy v překladu „hodina“, která svou hodnotou odpovídá hodině práce. Tento systém je postaven na existenci pravidelně vydávaných novin s inzercí, které slouží pro zviditelnění nabídky a poptávky zboží a služeb. Do systému se člověk zapojí poté, co v těchto novinách zveřejní svou první inzerci – za tu dostane 4 hodiny této měny. Pokud zůstane aktivní po následujících 8 měsících, jako symbolickou odměnu získá další 2 hodiny. Hodiny lze získat také bezúročnou půjčkou (vydávanou oproti zástavě). Přibližně 10% vydané měny je darováno neziskovým organizacím jako forma jejich podpory. „In God we trust“ (překlad „Věříme v Boha“) píše se na amerických bankovkách – v Ithace tento výrok upravili, aby vystihoval podstatu LETS. „In Ithaca we trust“ (překlad „Věříme v Ithacu“) honosí se bankovky místní měny v Ithace.

www.ithacahours.com

6.2.2 CHIEMGAUER

Tato měna existuje od roku 2003 v okolí bavorského města Prien am Chiemsee. Na této místní měně je zajímavé, že původně nebyla založena jako alternativní platidlo. Místní učitel tuto měnu vytvořil, aby svým žákům demonstroval, jak fungují peníze a proto se svými žáky navrhl podobu měny a stanovili, že 1 chiemgauer je roven jednomu euru. Do projektu se zapojilo několik ochotných obchodníků, nicméně měna si získala takovou oblibu, že se do ní začali zapojovat i další obchodníci a občané města. Vznik této alternativní měny byl tedy neplánovaný a podnět daný školním projektem byl přijat komunitou samovolně za vlastní. Bylo spočítáno, že chiemgauer koluje 2,5x rychleji než euro a do roku 2011 se pomocí něho podařilo vydělat 100 000 eur pro neziskové organizace – při registraci do systému se totiž část směněných eur na chiemgauery věnuje na dobročinné účely.

www.chiemgauer.info

6.2.3 BERKSHARES

Berkshares je měna používaná v regionu Berkshire v americkém Massachusetts. Měna začala platit v roce 2006 a jejím hlavním cílem bylo udržet peníze v regionu. Do systému je zapojeno 5 místních bank, které mění dolary za lokální měnu v kurzu 95:100. Obchodníci zapojení do systému jsou viditelně označeni nálepkou na dveřích a jsou zaznamenáni na mapě na internetových stránkách – toto opatření napomáhá zákazníkům vyhledat obchody, které jsou zapojené do tohoto systému podporujícího místní ekonomiku. Tuto měnu akceptuje přes 350 obchodníků.

www.berkshares.org

6.2.4 ŽIVEC

Od dubna 2014 začíná vznikat na Slovensku alternativní měna Živec, která bude platit nezávisle na sobě ve dvou městech. V Bratislavě bude možno používat Bratislavský živec a ve Zvolene pak Zvolenský živec. Živce lze směnit v poměru 1:1 k euru a platit s nimi v obchodech označených nálepkou. Platnost Živce je jeden rok, tak aby byla podpořena směna měny za výrobky, jak bylo popsáno výše. V plánu je vznik mikroúvěrů pro podnikatele a spolky.

6.3 PŘÍKLADY LETS Z ČR

6.3.1 TNE – „TVRDŠÍ NEŽ EURO“

Tato obdoba LETS začala fungovat v roce 2013 na Šluknovsku. Jedná se o skleničku s víčkem určenou například pro zavařeniny. Systém je podobný jako u vratných lahví, při výměně platíte pouze za její obsah. Cílem je skrze tuto skleničku podporovat povědomí o místních produktech jako je med, zapékané čaje, džemy a marmelády, atd. Tato sklenička zároveň slouží jako garance původu produktu, zákazník tedy skrze skleničku pozná, že výrobek pochází ze Šluknovska a jím utracené peníze se tedy vrátí zpět do regionu. Sklenička má cenu 30 Kč. Tuto měnu řídí Centrum regionální synergie, které se sdružuje kolem kanceláře MAS Šluknovsko.

www.lokalni-ekonomika.cz/tne/lokalni-mena-tne.html

6.3.2 JOŽIN

Tato místní měna funguje v obci Ružd'ka a v části Valašska, ve které se místní komunita snaží o aplikaci konceptu tzv. permakultury – alternativní přístup k zemědělství a životnímu prostředí skrze udržitelné pěstování rostlin a chov živočichů (malé vyvýšené záhony, zadržování a využívání dešťové vody, mulčování, řízená rotační pastva). Měna Jožin má napomáhat místním ke směně vypěstovaných a vyrobených produktů a tím zvýšit aplikovatelnost permakultury.

www.permanet.cz/projekty/lets/

6.3.3 ROZLETSE V BRNĚ

Tato brněnská místní měna započala svou existenci v roce 2010 a pro využívá pro své fungování online systém Cyclos, který umožňuje registrovat proběhnuté platby. V jednotlivých účtech se pak zobrazuje, zda je člen v plusu (tedy komunitě poskytl více, než kolik ona poskytla jemu) nebo v mínusu (pak je člen dlužen komunitě). Teoreticky by se měl každý člen snažit držet hodnotu svého účtu okolo nuly, neboť hromadit měnu nemá smysl (neexistují úroky) a naopak je vhodné měnu směnit za služby a výrobky co člen potřebuje. Naopak být výrazně v mínusu může vézt k tomu, že s ním ostatní lidé zapojení do systému přestanou spolupracovat – toto je umožněno díky transparentnosti každého účtu a viditelnosti historie transakcí.

www.rozletse.cz

6.3.4 BUĎSOB

Platforma Bud' soběstačný (zkráceně Bud'sob) působící na v jižních Čechách a také využívá online systém cyclos a tedy funguje velice podobně jako měna RozLETSe.

<http://lets.budsob.cz/>

7 PÉČE O KULTURNÍ A PŘÍRODNÍ PAMÁTKY SE ZAPOJENÍM KOMUNITY

V současné době se většina obcí i přes změny v rozpočtovém určení daní potýká s problémy financování svého rozvoje. Stále zvyšující se náklady na ochranu životního prostředí, budování dopravních staveb, atd. způsobují, že obce často nedisponují finančními prostředky na záchranu a údržbu drobných staveb, které dokládají bohatost historie našich předků. Z tohoto důvodu se začíná stále více prosazovat modely rekonstrukce a obnovy těchto památek se zapojením místní komunity. Tyto modely mají řadu výhod, vedle zcela zřejmého snížení zátěže pro obecní rozpočet, pak například posilování místní komunity, předávání dovedností a zručnosti napříč generacemi.

7.1 OBNOVY PROVEDENÉ MÍSTNÍMI OBYVATELI

7.1.1 KAPLIČKA RADIMOVICE

V městské části Radimovice města Všeruby si místní sami opravili kapličku v obci, která byla v neutěšeném stavu. Celkové náklady činily 120 000 Kč, které z větší části zaplatila obec formou materiální podpory. Plzeňský kraj poskytl účelovou dotaci z programu Obnovy historického stavebního fondu ve výši 30 000. Na základě smlouvy s obcí se místní opravě kapličky z roku 1897 věnovali každou středu odpoledne a to bez nároku na honorář. Tuto akci místní uspořádali mimo jiné i k 750. výročí založení obce. Po rekonstrukci byla kapele znovu vysvěcena.

www.obec-vseryby.cz/udalosti-ve-meste/?more=15

7.1.2 JANKOVICE – SOUSOŠÍ SV. JANY

Opravu tohoto historického sousoší prováděla soukromá stavební firma, kterou zaplatila obec Jankovice za finančního přispění OÚ Kroměříž. Při rekonstrukci nicméně pomáhali místní občané. Takováto forma obnovy kulturní památky za asistence místních občanů může představovat vhodný model pro opravu náročnějšího charakteru, kdy firma provede odborné práce a občané práce, které nevyžadují příliš vysokou odbornost (úklid v okolí, odstranění náletových dřevin, nátěr dílčích prvků).

www.jankovice.net/obec/svata-anna.htm

7.1.3 DĚDKOSTAV – ZŘÍCENINA POTŠTEJN

Tento projekt je mírně atypický v tom, že se jedná o spolupráci mezi skupinou seniorů a obce. Tito senioři jsou defakto zaměstnanci obce, kteří se starají o obnovu, respektive zakonzervování zříceniny hradu Potštejn. Obec díky této spolupráci dosahuje záchrany této památky za mnohem nižší cenu, než za jakou by ji odvedly stavební firmy. Senioři pracující na této stavbě kromě výdělků získávají také možnost aktivního trávení volného času v důchodovém věku.

www.dobrapraxe.cz/cz/stripsy/rychnov-n-knez-seniori-opravuji-zriceninu-potstejna-chteji-hrad-zachovat-pro-pristi-generace

7.2 OBNOVY PROVEDENÉ SPOLKY A NEZISKOVÝMI ORGANIZACEMI

7.2.1 PAMĚT KLIMKOVIC

Tento spolek občanů provedl za finanční podpory Nadace Via rekonstrukci kapličky, která byla v minulosti neodborně a nešetrně opravována. Stavební práce byly provedeny formou dobrovolnictví.

www.nadacevia.cz/cz/granty-a-podpora/podporene-projekty/usmev-pro-kaplicku

7.2.2 SOUSEDSKÝ SPOLEK MERBOLTICE

Spolek byl založen za účelem obnovy obce Merboltice, která je vesnickou památkovou zónou. Za finanční podpory nadace Via obnovili boží muka pod Zaječím vrchem v Merbolticích.

www.spolekmerboltice.cz

7.2.3 ZDRAVÉ KRKONOŠE, O. S

Toto občanské sdružení se zabývá záchranou a obnovou malých sakrálních staveb v Krkonoších ve snaze udržet genia loci a krajinnou funkci těchto staveb. Za dobu svého fungování toto sdružení rekonstruovalo dva kostelíky a řadu kapliček. Kromě samotných obnov těchto objektů se zabývají také její údržbou, aby se jejich technický stav po opravě nezhoršoval.

www.zdravekrkonose.eu

7.2.4 OKRAŠLOVACÍ SPOLEK KOKOŘÍNSKA – PŠOVKA

Tento spolek vznikl ze skupiny chalupářů, kteří si Kokořínsko natolik oblíbili, že začali mapovat zchátralé kulturní památky. Zpočátku se zabývali malými projekty, které nebyly finančně nenáročné, a které byli schopni zvládnout svépomocí. Později začali žádat o granty na provedení náročnějších oprav. Za více než 10 let, co spolek funguje, tak proběhlo přes 30 realizací zaměřených na obnovu zchátralého kulturního dědictví jako kaple, boží muka a studánky.

www.psovka.cz

7.2.5 Hnutí BRONTOSAURUS JESENÍKY

Toto hnutí za 14 let své působnosti v Jeseníkách obnovilo řadu drobných památek v krajině, za zmínku stojí např. oprava 20 pramenů z 19. století na Studničném vrchu. Mimo tyto aktivity se snaží o obnovu zaniklé osady Stillstادت, ve které se stará mimo jiné o záchranu opuštěných sadů s původními odrůdami ovocných stromů. V bývalém armádním areálu MUNA, který sloužil i jako koncentrační tábor, buduje vesničku neziskových organizací.

www.jeseniky-brontosaurus.cz

7.3 OBNOVY PROVEDENÉ SOUKROMÝMI SUBJEKTY

7.3.1 KŘÍŽ VE STARÉM RALSKU

Opravu tohoto 180 let starého kříže inicioval místní občan, který dlouhodobě upozorňoval obec na špatný stav této památky. Obec však dlouhodobě nedisponovala finančními prostředky na opravu tohoto kříže a tak tento aktivní občan navázal spojení s místní slévárnou (Slévárna a modelárna Nové Ralsko, s.r.o.), které samy začaly provádět opravu na vlastní náklady. Tento příklad je kuriózní v tom, že nebyl koordinován s vlastníkem – tedy obcí, která v průběhu opravy památky podala trestní oznámení na neznámého pachatele, který měl na památníku údajně spáchat škodu v řádu statisíců korun. Poté co slévárny situaci vyjasnily, byla sepsána smlouva mezi slévárnami a obcí které byly naúčtovány opravy za symbolickou cenu.

8 SOCIÁLNÍ PODNIK

„Sociální podnikání v sobě spojuje ekonomickou, sociální a environmentální dimenzi, a je to tedy zjednodušeně podnik, který je ekonomicky životaschopný a zároveň odpovědný k přírodě i k lidem.“¹ Sociální podnik je obvykle založen na následujících zásadách:

- Sociální podnik se podílí na řešení problémů komunity, případně celé společnosti. Důraz je kladen na environmentální udržitelnost
- Sociální podnik je založen za účelem zisku, tento zisk je však primárně reinvestován do vybavení podniku, zvýšení vzdělání zaměstnanců, nebo řešení místních problémů
- Sociální podniky zaměstnává přednostně znevýhodněné skupiny obyvatelstva, ať již zdravotně nebo sociálně znevýhodněné. Cílem je zabránit sociálnímu vyčleňování
- Sociální podnik co nejvíce zapojuje do rozhodování své zaměstnance

Cílem sociálních podniků a sociálního podnikání tedy není pouze zisk, ale také společenská odpovědnost.

V současné době funguje v ČR cca 50 sociálních podniků, jež se k této myšlence samy hlásí a které podnikají snad ve všech oblastech hospodářství (výroba i služby všeho druhu). Jedná se o úklidové služby, kavárny, cukrárny, restaurace, výrobní i zpracovatelské podniky, grafická studia, digitalizační dílny, call centra, údržbu zahrad a parků atd. Tyto sociální podniky často čerpají pro svůj rozjezd prostředky EU nebo z rozpočtu ČR, existují také podpory ze soukromého sektoru např. Podpora sociálního podnikání České spořitelny².

Tématu sociálního podnikání se věnuje tematická síť pro sociální ekonomiku TESSEA, spravovaná společností P3 – People, Planet, Profit, o.p.s.

Příklady dobré praxe z ČR a zahraničí i srovnání podmínek pro sociální podnik v zemích EU se věnují např.:

http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/images/pdf/Prikklady_dobre_praxe_socialni_podniky_P3.pdf

http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/images/pdf/Studie_infrastruktury_TESSEA_plna_verze_podzim2011.pdf

8.1 PŘÍKLADY SOCIÁLNÍCH PODNIKŮ Z ČR

8.1.1 ERGON-CHRÁNĚNÁ DÍLNA

Společnost vzniklá v roce 2004 působící na Těšínském Slezsku. Zabývá se montáží zahradního náčiní, úklidovými pracemi a provozuje malou prádelnu v Horním Žukově. V současné době zaměstnává 150 osob se zdravotním znevýhodněním. V roce 2006 byla zprovozněna nová montážní a kompletační hala v třinecké průmyslové zóně. Jednalo se o investici ve výši 40 mil. Kč, která byla z 90% financována za zdrojů EU v rámci programu SROP.

www.ergon-chronenadilna.org

8.1.2 CLEAR SERVIS, O.P.S.

Této sociální podnik realizuje svou činnost v oblasti prádelenských a šicích služeb v Českém Těšíně. V rámci činnosti prádelny již byla vytvořena dvě pracovní místa pro osoby se zdravotním postižením. Celkově by mělo být v prádelně vytvořeno 5 pracovních míst pro osoby se zdravotním postižením. Podnik úspěšně čerpá prostředky z Integrovaného operačního programu a Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost.

www.clearservis.cz

¹ <http://www.socialnipodnikani.info/co-je-socialni-podnikani/>

² http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/sc_10870.xml

8.1.3 ENERGEIA

Tento sociální podnik využívá získané prostředky (OPPI, OPŽP) k výstavbě malé vodní elektrárny Štětí na řece Labi. Náklady na tento projekt jsou nicméně astronomické - až 950 mil. Kč. Generované zisky z výroby elektrické energie mají být využity pro samotné sociální podniky např. dětský hospic.

www.energeia.cz

8.1.4 IGRA MODEL

Tato společnost vznikla pod názvem Šikulové a zabývá se výrobou zejména železničních modelů s českou a slovenskou tematikou, které se na trhu prakticky nevyskytovaly. Tato společnost zaměstnává zejména handicapované a hůře uplatitelné občany, přičemž 90% zisku vrací zpět do rozvoje podniku nebo na podporu začlenění lidí s vývojovými poruchami do společnosti.

www.modelkrajiny.cz

8.2 PŘÍKLADY SOCIÁLNÍCH PODNIKŮ ZE ZAHRANIČÍ

8.2.1 BRIGHTON AND HOVE WOOD RECYCLING PROJECT

Tato firma působí ve Velké Británii a odkupuje zbytky dřev ze staveb a podniků, které jednotlivě nejsou k užitku a dále je využívá. Vykoupené dřevo zpracovává na výrobky jako je zahradní nábytek, přepravky ale i dárkové předměty. Podnik dává placené pracovní příležitosti marginalizovaným lidem v okolí, ale stojí také z velké části na dobrovolnické práci a neplacených tréninkových programech.

www.woodrecycling.org.uk

8.2.2 BASTA ARBETSKOOPERATIV

Basta je družstevní organizace založená v roce 1994 v švédském Nykvarnu fungující jako sociální podnik. Zaměřuje se na poskytování pracovních příležitostí lidem se zkušeností silné drogové závislosti. Projekt tak spojuje terapeutické účely i podporu zaměstnanosti, které by jinak byly odděleny. Basta tedy není pouhou pracovní terapií, ale poskytuje výdělečné zaměstnání a na práci bývalých drogových uživatelů závisí prosperita celé firmy. Toto družstvo provozuje několik oddělených podnikatelských středisek, které dohromady nabízí široké spektrum služeb – jednotlivé sekce se věnují například zemědělství, provozu jídelny, tesařským službám či provozují hotel pro domácí mazlíčky.

<http://english.basta.se>

8.2.3 MONDRAGONSKÁ DRUŽSTEVNÍ KORPORACE

Mondragón Cooperativa Corporatióin – španělská společnost pocházející z Baskického města Mondragon započala svou výrobu v roce 1956. Zpočátku se věnovala výrobě parafinových kotlů, ale škála aktivit se rozrostla nejen k masové výrobě široké škály výrobků, ale také do sféry maloobchodu, finančních služeb a vzdělávání (vlastní soukromá univerzita – University of Mondragon). Tato společnost je založena na myšlence kooperativismu, nejedná se tedy o klasický příklad sociálního podniku, nicméně může fungovat jako dobrý příklad alternativních způsobů podnikání. Kooperativismus je v této společnosti aplikován tak, že zaměstnanci firmy jsou zároveň i její spoluvlastníci a získávají podíl na zisku společnosti. V této firmě se snaží minimalizovat markantní rozdíly mezi finančním ohodnocením jednotlivých pozic a firma je spravována a řízena samotnými zaměstnanci, což vede k vysoké motivaci zaměstnanců k sebevzdělávání a vysoké efektivitě práce. V roce 2012 Mondragón Cooperativa

Corporación zaměstnávala přes 60 tisíc zaměstnanců napříč celým Španělskem a patřila mezi 5 největších španělských firem.

www.mondragon-corporation.com/eng

9 MÍSTNÍ PRODUKTY PRO MÍSTNÍ OBYVATELE

Základem pro udržitelnou lokální ekonomiku by se měla stát podpora obchodování a směny výrobků na místní úrovni. Cílem je zvýšit konkurenceschopnost a soběstačnost lokality. Místní podniky a zemědělci často produkují potraviny a výrobky pro vzdálené obchodní partnery a odběratele – což je nevyhnutelnou součástí zapojení do tržní ekonomiky. S tímto zapojením nicméně vznikají velké proudy zboží a dopravy, které vytvářejí nové výzvy pro lokality z pohledu udržitelnosti. Vzniká anonymita mezi výrobcem a spotřebitelem, ze které těží velké obchodní řetězce v podobě vysokých marží. V ideálním případě by v každé lokalitě měl existovat poskytovatel základního zboží, potravin a služeb, přičemž by toto zboží mělo z této lokality také pocházet a mělo by zde být i spotřebováno. Kromě snižování uhlíkové stopy a energetické náročnosti se nabízí řada výhod jako je podpora konkurenceschopnosti a zaměstnanosti v regionu, snižování závislosti na vnějším prostředí atd.

9.1 REGIONÁLNÍ ZNAČKA A PROPAGACE

Značení regionálních produktů odpovídá současnému trendu narůstajících preferencí zákazníků nakupovat bio a místní potraviny. Období, ve kterém se zákazníci nezajímali o to, odkud nabízené zboží pochází, je pomalu nahrazováno obdobím, kdy místo původu zboží je jedním z významných faktorů ovlivňujících rozhodování zákazníků. Je tedy na místě podporovat tento trend skrze viditelné, výrazné a snadno rozpoznatelné označení – aktuálně již existuje regionální označení produktů z Beskyd.

Základem pro podporu místních produktů by mělo být jejich zmapování a vytvoření databáze, která bude shromažďovat informace o těchto výrobcích. Stejně lze podporovat nákup místních produktů bez přehledu o tom, co vlastně území nabízí.

V našich podmínkách již existuje řada regionálních značek a to i na území spadající pod MAS Pobeskydí např. „Beskydy originální produkt®“ Nabízí se tedy možnost více tuto značku podporovat a zlepšit zapojení místních výrobců pod tuto značku.

www.regionalni-znacky.cz/beskydy

9.2 KOMUNITNĚ PODPOROVANÉ ZEMĚDĚLSTVÍ

Komunitně podporované zemědělství (KPZ) spočívá v dohodě mezi zemědělcem a mezi odběrateli jeho plodin. Těmito odběrateli jsou myšleni především místní lidé a podniky, které se zavážou, že odeberou určité množství plodin za danou cenu. Často si tyto suroviny dokonce předplácení rok dopředu a skládají se na dodatečný příspěvek pro zemědělce, který mu pokryje část nákladů na rozšíření výroby do dalšího roku. Výhodou toho uspořádání je zajištění odbytu pro zemědělce, který se nemusí přizpůsobovat cenovým podmínkám velkoobdobatelů. Místní pak získávají kvalitní a čerstvé potraviny, u kterých mají zaručeno, že nemusely cestovat přes polovinu světa. V ČR již existuje přes 20 KPZ.

www.kpzinfo.cz

9.3 KOMUNITNÍ POTRAVINY

KomPot představuje spojení slov „komunitní potraviny“ jsou základem názvu sdružení (spolku) KomPot o.s., které působí od roku 2012 v obci Stědokoluky u Prahy. Na pozemku o výměře 0,5ha pěstuje na 30 druhů zeleniny. Sdružení má v současnosti více než 35 členů, kteří se dělí o výnosy ze zahrady, které v období od června do listopadu

činní až 10kg plodin týdně. Odběratelem se může stát pouze člen sdružení (přijetí je podmíněno jednorázovým poplatkem 4 000 Kč), při odebírání podílu se členové skládají na pokrytí nákladů na chod jejich pěstitelského podniku. Tyto náklady jsou odhadovány na základě rozhodnutí valné hromady, která stanoví jejich výši – například v roce 2014 byl příspěvek dobrovolný a činil v průměru 5 500 Kč s podmínkou, že každý bude dostávat v průměru 6 Kg zeleniny týdně. Sdružení zaměstnává dvě ženy, které se o chod podniku a pěstování zeleniny starají. Do budoucna sdružení plánuje nákup fóliovníku, aby se prodloužila sezóna. Sdružení také provozuje komunitní zahradu o výměře 1000m².

www.kom-pot.cz

9.4 Hnutí SLOW FOOD

Hnutí Slow Food představuje protiklad pro již dlouho zažitý koncept fast food. Fast foody obvykle představují jednotky rychlého občerstvení, které jsou globálně rozšířeny. Fast foody jsou charakteristické tím, že poskytují rychle připravené jídlo, které je v jednotlivých pobočkách napříč světem prakticky stejné – jako příklad lze uvést známé řetězce jako McDonald's, KFC, Burger King atd. Jedním z problémů, které tyto globální řetězce přinášejí je unifikování potravin, dochází k monopolizaci výroby potravin a zhoršování postavení drobných výrobců. Obdobný problém pak představují velkoplošné obchodní jednotky a nadnárodní potravinářské koncerny. Hnutí Slow Food jde proti tomuto proudu a snaží se o propagaci místních potravin a místních specialit. Napříč celým světem již má přes sto tisíc členů. Toto hnutí také označuje nálepkou restaurace a prodejce místních potravin. Hnutí Slow Food na svých setkáních představuje jakousi platformu, která podporuje gastronomii a výrobu surovin. Hnutí také poskytuje poradenství v normách a regulacích výroby potravin, které jsou často překážkou pro drobné výrobce.

www.slowfood.cz

9.5 JÍDELNA SNŮ

Tento mezinárodní projekt již proběhl v 9 zemích EU a je zaměřen na změnu ve způsobu vaření ve školních jídelnách. Cílem projektu je vést děti k respektu k jídlu a to skrze to, že v těchto zařízeních budou využívány primárně lokální a čerstvé potraviny a to za udržitelné ceny. V „jídelních snů“ by se měly vařit zejména místní recepty, aby se zajistilo udržení místních specialit. Jedním z plánovaných přínosů projektu by mělo být omezení dětské obezity.

www.slowfood.cz/slow-food-projekty

9.6 ANGUS FARM

Farma rodiny Silovských u Soběsuk je zaměřena na produkci hovězího masa, které dodávají do vlastní restaurace nebo jej prodávají dále ve formě různých masných výrobků. Restaurace Silovských se hlásí k hnutí Slow Food a tak se snaží přednostně využívat místní dodavatele dalších surovin, aby jimi poskytované jídlo bylo co nejvíce lokální.

www.angusfarm.cz

9.7 PRODEJ ZE DVORA

Prodej ze dvora je často se používané slovní spojení. Jedná se o označení pro prodej malých množství vlastních produktů z prvovýroby zemědělce přímo spotřebiteli. Nejjednodušší formou je projekt přímo „ze dvora“ zemědělce nebo na tržišti (např. na farmářských trzích) nebo dodáním pro místní maloobchodní prodejny.

http://www.agrovenkov.cz/UserFiles/File/smitalf/prodej_ze_dvora.pdf

9.8 BEDÝNKOVÁNÍ

Bedýnkování je systém, při kterém se farmář (nejčastěji zelinář) rozhodne pravidelně zásobovat svými výpěstky v bedýnkách přímo zákazníky. Základem sortimentu bedýnek jsou nejrůznější druhy zeleniny, ale mohou obsahovat i mléčné výrobky, byliny či maso. Jedná se o jeden ze způsobů jak lidem nabídnout přístup k čerstvým a místním plodinám za rozumnou cenu. Tento systém rovněž vytváří základ pro budování vztahu pěstitel a spotřebitel. Zajímavou variantou je sdružování farmářů do sítí bedýnkování, kdy jednotliví farmáři dodávají do bedýnek své produkty i produkty přidružených farmářů. Případem může být přespolní družstvo „Bedýnky z Poodří“

<http://www.bio-info.cz/zpravy/bedynky>

<http://www.bedynky.cz/druzstvo/100/bedynky-z-poodri>

10 NAVRÁCENÍ PŮVODNÍCH KRAJINNÝCH PRVKŮ A DRUHŮ

S nárůstem intenzity mechanizovaného zemědělství v průběhu minulého století a neuváženými zásahy do kulturní a zemědělské krajiny došlo k likvidaci původních krajinných prvků jako meze a remízky, aleje, polní cesty a další. Situaci příliš neulehčuje praxe plošného vyměřování zemědělských dotací, která zemědělce motivuje k další likvidaci těchto prvků. Výše jmenované prvky však mají vedle estetické funkce řadu další nenahraditelných funkcí – poskytují životní prostředí pro řadu rostlin a živočichů, přispívají k environmentální stabilitě území, snižují erozi půdy, fungují jako větrolamy a patří mezi významné faktory zadržující vodu v krajině. Zejména ona funkce zadržování vody v krajině v posledních desetiletích nabývá na významu, neboť se stále častěji střídají období nadměrných přívalových srážek a dlouhých období sucha a právě prvky jako remízky mohou významně omezit jejich dopady. Prvním krokem pro navrácení těchto prvků do krajiny je zamezení dalšího plošného snižování jejich výměry – tyto prvky se totiž neobyčejně těžko obnovují do původní podoby, neboť byla vytvářena po staletí harmonickým vztahem mezi lidmi a půdou. V ČR oproti západním zemím schází tradice drobného zemědělství, která byla přerušena kolektivizací v období centrálně řízené ekonomiky, což vede k orientaci zemědělství na co nejvyšší zisk, bez ohledu na zbývající hodnoty, které může půda a její vhodné využití poskytnout. Vlastník půdy sice má právo tyto prvky likvidovat, nicméně až po získání povolení příslušného pověřeného úřadu. Vedle zabránění plošné likvidace je pak vhodné věnovat se ochraně a údržbě opuštěných sadů a stromořadí, které často představují rezervoáry původních odrůd (např. ovocných) stromů.

10.1 BIOPÁSY – V. BARTŮŇEK

Václav Bartůňek, podnikatel v gastronomii a zemědělec se zabývá navrácením přírodních prvků do unifikované zemědělské krajiny. Původně pracoval jako myslivec a poté co v restituci získal po rodině několik hektarů polí, tak se začal věnovat zemědělství, které podporuje biodiverzitu a je šetrnější vůči půdě. Jakožto myslivec chápal, že velké nepřerušované zemědělské plochy nejsou dobré pro zvěř a další živočichy a tak začal pátrat po tom, jak to změnit. Inspiraci našel v Německu a Švýcarsku, kde se hospodaří na menších plochách rozdělených remízky. Původních 8 hektarů se tomuto zemědělci podařilo rozšířit na 240, z čehož 4 jsou věnovány čistě pro biopásky. Tyto biopásky jsou široké 6 až 12 metrů a roste na nich směs nabízející pastvu pro zvěř. Vzhledem k tomu, že tyto pásky hnojí pouze chlévskou mrvou a vyhýbá se použití insekticidů, herbicidů a dalších umělých látek, tak se tyto pásky stávají domovem pro nespočet druhů ptáků a hmyzu. Na tyto biopásky čerpá dotaci z agroenvironmentálního fondu, který je stanoven na pětileté období a činí 401 eur na hektar biopásku, jako kompenzace za ušlý zisk. Kromě biopásů se tento zemědělec věnuje výsadbě stromů, zakládání remízků, které napojuje na biopásky. Na svých pozemcích založil také tři mokřady.

www.uroda.cz/biopasy-do-zemedelske-krajiny-patri

10.2 BRONTOSAURUS OSADA ZASTÁVKA

Hnutí Brontosaurus se dlouhodobě věnuje rozvoji území na Jesenicku. V opuštěné sudetoněmecké osadě Zastávka se snaží mimo jiné o záchranu místních odrůd ovocných stromů, které byly po více než půl století bez jakékoliv péče. Vedle snahy o omlazení přestárých stromů se pak snaží o výsadbu sazenic a tím zajistit pokračování místního genofondu.

www.jeseniky-brontosaurus.cz

10.3 OBNOVA STARÉHO SADU V ŠÁRYNCE

Projekt obnovy starého sadu v Šarynce organizovalo občanské sdružení Ekodomov za finančního přispění hlavního města Prahy. Cílem bylo vedle záchrany historického sadu, který tvoří významný krajinný prvek, také vybudování komunitní moštárny ovoce. Projekt probíhal na 3500 m², na kterých byly nemocné stromy nahrazeny mladšími ze stejných nebo obdobných odrůd, aby došlo k omlazení sadu. Moštárna je využívána jak občanských sdružením, tak zahrádkáři z blízké zahrádkářské kolonie.

www.ekodomov.cz

10.4 MINIREZERVACE V LOMU MYSLÍK V PALKOVICÍCH

V Palkovickém lomu Myslík se do 70. let těžil kámen. Po ukončení těžby lom začal zarůstat náletovými dřevinami – docházelo tedy k přirozené forestizaci jisté formy brownfieldu. Tohoto dolu se před časem ujali ochránci přírody (sdružení Biota), kteří lom vyčistili od náletových dřevin a vytvořili několik tůní. Tyto tůně se rychle staly vhodným prostředím pro mlouka skvrnitého a další druhy obojživelníků. Od roku 2005 zde tedy vzniká minirezervace pro řadu živočichů.

<http://csop-alces.webnode.cz/nase-strediska/stredisko-palkovicke-hurky>

10.5 STROMOŘADÍ STAROVICE

V roce 2008 obec Starovice zorganizovala veřejnou výsadbu stromořadí podél místní komunikace. Primárním cílem projektu bylo zlepšit životní prostředí v obci a estetičnost silnice. Místní občané dostali možnost tyto stromy sami zasadit (byli hromadně instruováni, jak má být správně strom vysazen). Zájem o výsadbu byl natolik vysoký, že o 48 stromů se muselo podělit 150 účastníků akce, prakticky každý strom byl tedy vysazen vícero občany obce.

www.starovice.cz/stromoradi-starovice-hustopece

10.6 VÝSADBA STROMOŘADÍ V OBCI PUSTÁ POLOM

V rámci VI. výzvy OPŽP bylo v roce 2007 v roce Pustá Polom vysazeno 78 kusů javoru klen. Náklady na projekt byly bez mála 400 tis. Kč, přičemž podpora z OP byla ve výši 318 tis. Kč. Cílem projektu bylo vedle zvýšení estetické hodnoty intravilánu obce také vytvoření větrolamu, který by snížil větrnou erozi zemědělské půdy.

www.opzp.cz/sekce/526/0/568750/vysadba-stromoradi-v-obci-pusta-polom

10.7 OBNOVA PŮVODNÍ PODOBY KRAJINY V JESENÍKU NAD ODROU

Do této obce zasahuje CHKO Poodří a tak se obecní zastupitelstvo rozhodlo na aktivity CHKO navázat. Vzhledem k tomu, že obec je rozdělena do pěti prostorově oddělených částí, tak začalo budovat polní cesty, aby došlo k většímu a přirozenějšímu propojení těchto částí obce. Byl obnoven např. Hrabětický chodník, který byl v 70. letech zaorán. Tento chodník se přitom objevuje již na mapách z 18. století a fungoval jako významný orientační prvek. Podél obnoveného chodníku bylo vysázeno stromořadí a v současnosti funguje jako spojnice částí obcí Vražné, Hrabětice a Jeseník nad Odrou. V obci se dále podařilo vybudovat v roce 2005 tzv. Hrabětický remízek o délce 1,2km s 6 druhy stromů a 10 druhy keřů – cílem je vytvořit místo vhodné pro život původním drobným živočichům. Tato obec si nechala vytvořit studii, kterou používá jako strategický dokument pro obnovu původní

podoby kulturní krajiny a dle tohoto dokumentu postupně buduje polní cesty, drobné rybníky, tůně, suché poldry a mokřady.

11 BIOLOGICKY ROZLOŽITELNÝ KOMUNÁLNÍ ODPAD

Vhodné nakládání s biologicky rozložitelným komunálním odpadem patří mezi nejsnazší cesty, jak významně snížit množství produkovaného odpadu, jenž potřebuje uskladnit na skládkách. Bio Existuje řada opatření, které napomáhají ke snižování podílu biologicky rozložitelné složky v komunálním odpadu, nicméně v našem prostředí se teprve začínají využívat ve větším měřítku. Biologicky rozložitelný odpad představuje zejména odpad z kuchyně, odpad z údržby zeleně, ale i např. textilní výrobky lze částečně rozložit biologicky.

11.1 KOMUNITNÍ KOMPOSTOVÁNÍ

Komunitní kompostování je aktivita, která se začíná prosazovat na velkých městských sídlištích, nicméně své opodstatnění by si jistě našlo i v blízkosti bytových domů v menších obcích (Pražmo, Raškovice, atd.), případně u chatových a zahrádkářských osad. Problémem lidí žijících v bytě je, že prakticky nemají možnost kompostovat svůj biologicky rozložitelný odpad. Komunitní kompostování se zakládá na myšlence sdílení uskladnění odpadu (např. 20 rodinami) na jediném místě – obvykle v nějakém kontejneru, kde se odpad nechá rozložit přirozenými procesy. Z tohoto kontejneru si pak členové komunity berou dle potřeby rozložený odpad v podobě hlíny, kterou mohou použít na hnojení pokojových květin.

www.kompostuj.cz/vime-jak/komunitni-kompostovani

11.1.1 SÍŤ KOMUNITNÍCH KOMPOSTÁREN SVAZKU OBCÍ JILEMNICKO

Svazek obcí Jilemnicko spustil projekt komunitních kompostáren, kterých je na jeho území prozatím 6 a 48 velkoobjemových sběrných míst, pomocí kterých je zajišťován svoz biologicky rozložitelného odpadu. Cílem projektu je snížení nákladů na likvidaci komunálního odpadu v obcích svazku obcí, zlepšování environmentálního povědomí a vyřešení problému se vznikem černých skládek biologicky rozložitelného odpadu.

www.kompostovanijilemnicko.cz

11.1.2 KOMUNITNÍ KOMPOSTOVÁNÍ ŠVIHOV

Obec Švihov v Plzeňském kraji, která má okolo 1600 obyvatel, od roku 2008 praktikuje komunitní kompostování v zástavbě 9 bytových domů, ve kterých žije 160 obyvatel. V průběhu prvních tří měsíců se do osmi umístěných kontejnerů se podařilo nashromáždit 1,5t odpadu.

12 LIKVIDACE ODPADNÍCH VOD

Česká republika se při vstupu do EU zavázala, že bude zlepšovat ochranu životního prostředí lepším nakládáním s odpady. Běžná opatření jsou však obvykle vhodná a finančně dostupná pouze pro velké a hustě zastavěná sídla. Malé obce do 2000 obyvatel nejsou schopny bez významné finanční podpory vybudovat klasické systémy zbavování se odpadů a z toho důvodu je nutné hledat jiné alternativní způsoby, které by jim umožnily začít plnit příslušné normy.

12.1 DECENTRALIZOVANÉ ČISTIČKY ODPADNÍCH VOD

Decentralizované čističky odpadních vod představují systémy, které výrazně snižují náklady na vyřešení problematiky hospodářství s odpadovými vodami. Tyto typy čističek jsou postaveny zejména na odbourání potřeby dopravovat odpad na velkou vzdálenost a namísto toho odpad likvidovat do nejbližšího původu jeho vzniku. Základním typem jsou rodinné čističky odpadních vod, malé čističky, které likvidují odpad vyprodukovaný jednotlivými domácnostmi. Další možností je jít cestou decentralizace ČOV na vyšší úrovni a to tak, že pro danou obec vybudovat několik malých čističek na vytypovaných místech, čímž lze povážlivě snížit náklady na vybudování kanalizace při zachování vysoké účinnosti. V obou případech pak lze čističky nakupovat a budovat postupně, čímž se výdaje na budování kanalizace rozprostřou v čase a nevzniká tak tedy potřeba financovat toto opatření půjčkou a tím její dále prodražovat. Určitou výhodou je, že při decentralizovaném čištění lze vodu vypouštět zpět do prostředí již hned po vyčištění (nejedná se o velké objemy vody na jednom místě) a tím se zamezuje vysychání pozemků.

12.1.1 ČASTOLOVICE DOMÁCÍ ČISTIČKY

Častolovice jsou městskou částí České lípy s pouhými 50 domy, která se nachází přibližně 5 km od České lípy. Náklady na odkanalizování této městské části byly vyčísleny na 50 mil. Kč. Hlavním problémem je velká vzdálenost mezi Českou lípou a Častolovicemi a tak jsou náklady na výstavbu a provoz kanalizace značné. Z toho důvodu se vedení obce rozhodlo jít cestou finanční podpory pro občany Častolovic, kteří mohou čerpat dotaci až 100 tisíc Kč na zakoupení domácí čističky odpadních vod. Obdobný postup město Česká lípa zvažuje také v dalších městských částech, které jsou prostorově odděleny od hlavní zástavby města. Obdobné opatření plánuje město Nový Jičín v Bludovicích, avšak dotace by měla dosahovat maximálně 30 tisíc Kč na domácnost.

12.2 KOŘENOVÁ ČISTIČKA ODPADNÍCH VOD

Kořenová čistička představuje jeden z typů decentralizovaných čističek odpadních vod. Jedná o velice levnou, ale přesto plnohodnotnou variantu čištění odpadních vod. Kořenová čistička odpadních vod (KČOV) představuje zajímavou alternativu pro menší obce, které nemají prostředky pro budování klasické ČOV. Vstupní náklady na pořízení KČOV jsou mnohem nižší a i samotný provoz je finančně nenáročný – není potřeba žádná elektrická energie. Kořenová čistička funguje na stejném principu jako močály a rašeliniště. V neprůsakové nádrži jsou umístěny vodomilné rostliny jako rákos a v této nádrži vyhnívá shromážděný odpad. Vysázené rostliny si z odpadu berou živiny a kořeny rostlin poskytují prostředí pro bakterie, které napomáhají rozkládat odpad. Tato metoda je vhodná i pro obce, ale je nutno počítat s tím, že na 1 osobu je potřeb 5m² plochy pro čističku. KČOV lze vybudovat decentralizovanou a to na úrovni jednotlivých domů nebo pouze části obce. V roce 2008 bylo po ČR na 250 kořenových čistíren, přičemž převažují malé domácí čistírny. Největší a to obecní KČOV pak lze nalézt např. v obcích Čisté u Rakovníka a Obecnic u Příbrami.

12.2.1 KOŘENOVÁ ČISTIČKA V OBCI OSOVÁ BÍTÝŠKA

Tato čistička je první kořenovou čističkou vybudovanou na Moravě. Čistička byla uvedena do provozu v roce 1993 a tehdy stála 8 milionů Kč. Tuto čističku využívá i vedlejší obec Záblatí a s 1000 napojenými obyvateli patří mezi největší kořenové čističky v ČR. V roce 2007 ČOV prošla rekonstrukcí a intenzifikací.

www.osovabityska.cz/historie/cistirna-odpadnich-vod-cov

13 REGENERACE A REVITALIZACE BROWNFIELDS

„V krajině, ve které žijeme, pracujeme nebo trávíme volný čas, se nachází místa, která byla kdysi využívána, postupem času však z různých důvodů ztratila svůj původní účel a v důsledku toho o ně stávající nebo noví vlastníci ztratili zájem, přestali o ně pečovat a ponechali je jejich vlastnímu osudu. Tyto objekty a plochy bývají odborně označovány za brownfieldy, bývají různého původu a samy o sobě jsou součástí a nositeli historie i současnosti daného místa a jeho obyvatel. Vzhledem ke svému stavu narušují estetický ráz krajiny a zpravidla působí řadu ekonomických, sociálních i environmentálních problémů. Kromě toho však brownfieldy vyvolávají hlubší otázky o nás samotných, o našem vztahu k hodnotám (nikoli pouze materiálním) a o lehkosti, s jakou se zbavujeme starého a nepoužitelného (obojího často pouze zdánlivě) a vyměňujeme je za nové a snadno dostupné.

Vznik a existence brownfieldů je přirozenou součástí vývoje. Potřeby společnosti, organizací i jednotlivců se mění prakticky nepřetržitě a často velmi náhle a přizpůsobování fyzické infrastruktury těmto změnám je pracné a nákladné, pokud vůbec existuje vůle vlastníků o konkrétní objekty a plochy pečovat. Přirozené tempo a rozsah vzniku brownfieldů byly na českém venkově v průběhu dvacátého století navíc znásobeny závažnými sociálními, ekonomickými a politickými změnami, které přeoraly vlastnickou strukturu a v mnoha případech rozmělnily odpovědnost za stav konkrétních objektů a ploch na všechny a zároveň na nikoho. Paradoxem současnosti je přitom příkrý kontrast značného počtu brownfieldů a vysokého tempa výstavby obytných i komerčních objektů na dosud nezaštvěných plochách, způsobující těžko nahraditelné ztráty volné krajiny. Potřeba hledání nového smyslu existence a revitalizace (oživení) brownfieldů je proto v současnosti stále naléhavější, i když se jedná o značně komplikované, nákladné a zpravidla nenávratné investice.

Ačkoli je revitalizace brownfieldů náročná, není neřešitelná, čehož dokladem jsou vzácné, o to však cennější příklady úspěšných projektů. Přestože jejich výchozí situace a s nimi související problémy mohou být diametrálně odlišné, společným znakem každého z nich je pozitivní posedlost jejich iniciátorů, motivovaná vědomím vlastní odpovědnosti za místo, ve kterém působí, být s podstatou vzniku toho či onoho brownfieldu mají zřídka kdy něco společného. Tato obtížně pochopitelná, leč inspirativní posedlost těmto lidem umožňuje překonávat zdánlivě nepřekonatelné potíže, investovat svůj soukromý čas, úsilí a nezdědky i značné prostředky, aby realizovali to, o čem se ostatní ani neodvážili přemýšlet.“ (Nechtěné dědictví, 2012)

13.1 VENKOVSKÁ PODNIKATELSKÁ ZÓNA V TŘANOVICÍCH

„Příběh revitalizace brownfieldu v Třanovicích začal v druhé polovině devadesátých let minulého století narůstajícím znepokojením nad žalostným stavem areálu bývalého státního statku a vysokou nezaměstnaností místních obyvatel. Rozsah a spletnost problémů souvisejících s revitalizací areálu (mnohonásobně převyšujících možnosti obce) přiměla místní aktéry realizovat záměr formou dílčích projektů s podporou vnějších zdrojů: kapitálu a kreativity místních podnikatelů a dotací nejrůznějších institucí. Přes četné peripetie byl areál revitalizován do současné podoby venkovské podnikatelské zóny, ve které našly útočiště desítky malých a středních firem a pracovní místa stovky obyvatel obce a jejího okolí. Nic z toho by se nestalo (podobně jako v nespočtu podobných případů), nebýt zdánlivě nerealizovatelného nápadu, odvahy jej uskutečnit a téměř bezbřehé paličatosti a vynalézavosti.“ (Nechtěné dědictví, 2012)

14 INSPIRACE PRO ZEMĚDĚLCE

14.1 AGROKRUHY

Agrokruh představuje nový způsob mechanizovaného, ale k plodinám šetrného pěstování. Jedná pěstování plodin v kruzích (o průměru 18m) bez nutnosti používat chemické přípravky. Hlavním principem je pěstování plodinově různorodých kultur, takže se škůdci a choroby nemají tendenci tolik šířit. Tato metoda je zároveň velice šetrná k půdě a napomáhá k její regeneraci po dlouhých obdobích těžké mechanizace a chemizace. Agrokruhy spočívají v umístění přenositelného ramene jakéhosi mostu do středu kruhu. Tento most se otáčí a pomocí různých násad zabezpečuje mechanické práce jako je okopávání jednotlivých záhonů. Dle pana Šlínského, který tuto metodu zdokonaluje a patří mezi její průkopníky, by se na 2 ha mělo dařit vypěstovat dostatek zeleniny v bio kvalitě pro 60 rodin, přičemž by měl zisk bez problému uživit zemědělce s jeho rodinou. V obci Senca (Slovensko) formou KPZ tuto metodu úspěšně aplikují a pan Šlínský má 60 odběratelů, kteří mu před začátkem sezóny nahlásí, jakou zeleniny chtějí, aby mohl vytvořit osevní plán.

www.ekovesnice.cz/102-agrokruh-pestovani-biozeleniny-pro-celou-osadu.html

14.2 FARMA MENŠÍK

Rodina Menšíkových se věnuje chovu krav a produkci mléka od roku 1992. Postupně rozšířili svou činnost o výrobu mléčných výrobků, které prodávají ze dvora. Také jsou zapojeni do přespolního družstva „Bedýnky z Poodří“. Za podpory MAS Pobeskydí v roce 2011 rozšířili svou činnost o ubytovací služby v cestovním ruchu.

www.farma-mensik.cz

15 FINANČNÍ NÁSTROJE NA MÍSTNÍ A REGIONÁLNÍ ÚROVNI

15.1 GRANTOVÝ PROGRAM MAS ZLATÁ CESTA

MAS Zlatá cesta získali finanční podporu z Plzeňského kraje a vyhlásila vlastní grantový program na podporu malých projektů nestátních neziskových organizací zaměřených na spolkovou, volnočasovou a sportovní činnost.

<http://www.zlatacesta.cz/grantovy-program.html>